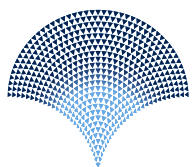

דו"ח מוניטור מיוחד

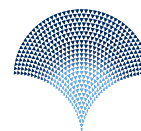
מלחמת חרבות ברזל
פינוי אוכלוסייה אזרחית מקווי עימות
בזמן מערכות צבאיות

CECI

Citizens' Empowerment Center in Israel
A Government that works. For us.

המרכז להעצמת האזרח
ממשל שעובד. בשבילנו.

אודות המרכז להעצמת האזרח **CECI**

המרכז להעצמת האזרח הינו עמותה העוסקת באפקטיביות המגזר הציבורי ויכולות הביצוע של הרשות המבצעת. המרכז מתמקד בתהליכי יישום מדיניות, ובהיבטים שונים הקשורים לתפקוד הממשל ויכולתו לממש ולהוביל שינויים לטובת הציבור. במסגרת זו, מפעיל המרכז את מיזם "המוניטור", הכולל מעקב וניטור אזרחי אחר יישום החלטות ממשלה וחוקי כנסת והנגשתם לציבור.

"המוניטור" מסייע בהבנת תהליכי ממשל ויישום מדיניות באמצעות יצירת תשתית ידע רחבה, אמפירית ואינטגרטיבית של תהליכי יישום ההחלטות. מטרת "המוניטור" היא לקדם את שיוב עבודת הממשל בישראל ולהגביר את ההיכרות והמעורבות האזרחית בתחומי העשייה של המגזר הציבורי.

דו"ח מוניטור מיוחד

מלחמת חרבות ברזל
פינוי אוכלוסייה אזרחית מקווי עימות
בזמן מערכות צבאיות

30.10.2023

כתיבה: רם כהן, אביטל שטרן, מיכל בן משה
עריכה: מיכל בן משה
המרכז להעצמת האזרח

תוכן העניינים

3	הקדמה ורקע
3	– מלחמת לבנון השנייה ודו"חות מבקר המדינה בעקבותיה
5	– מבצע "צוק איתן" – 2014
6	– פינוי אוכלוסייה במסגרת מבצע "שומר החומות" – 2021
7	מצב נתון (אוקטובר 2023)
9	המלצות

הקדמה ורקע

במערכה הנוכחית, כמו גם במערכות קודמות, נאלצה המדינה לפנות אוכלוסייה אזרחית מקווי עימות. נכון ל-22.10.23 ניתנה ההנחייה לפנות כ־13 אלף אזרחים מישובי הדרום והצפון. מדובר בתושבים של 97 ישובים והעלות הכוללת של הפינוי מוערכת לעת עתה בכ־600 מיליון שקלים.

פינוי האוכלוסייה מיישובים שלמים כרוכה בעלויות רבות ותלויה בתפקוד של מערך לוגיסטי שלם שמטרתו היא קליטה נוחה ככל האפשר של האזרחים מאזורי הלחימה, לעיתים לאחר שהלחימה כבר נתנה את אותותיה והשאירה נזק ברכוש ובנפש.

כבר בשנות ה־60 הוקמה רשות פס"ח (פינוי, סעד וחללים) בעקבות החלטת ממשלה 515 אשר אמורה לפעול לפינוי וסיוע לאזרחים במצבי חירום ומלחמה ברמה הארצית, המחוזית וברשויות המקומיות. כיום הרשות עדיין פועלת ברמה הארצית והמחוזית תחת משרד הפנים ומהווה גורם מנחה, מתאם ומפקח על מערך קליטת האוכלוסייה המפונה (כמו גם טיפול בחללים אזרחיים בשעת חירום).¹

סוגיית פינוי אוכלוסייה אזרחית בעת לחימה, קיבלה התייחסות רחבה בדו"ח שכתב מבקר המדינה על ההתנהלות במלחמת לבנון השנייה, שהתרחשה בשנת 2006. וכך, בדצמבר 2007, בעקבות לקחי המלחמה הוקמה רח"ל – רשות החירום הלאומית שנועדה לשמש כגורם מתאם ומתכלל של הארגונים המטפלים בעורף בשעת חירום. בשנת 2012 אוחדה רח"ל עם המשרד להגנת העורף אולם עם סגירת המשרד בשנת 2014 שבה לפעול כרשות במשרד הביטחון.²

כמו כן, בשנים 2016 ו־2020 התפרסמו דו"חות עדכניים של מבקר המדינה אשר חשפו כי עדיין קיימים פערים משמעותיים במוכנות המדינה לפינוי אוכלוסייה אזרחית במצבי מלחמה וחירום.

מלחמת לבנון השנייה ודו"חות מבקר המדינה בעקבותיה

מלחמת לבנון השנייה התנהלה בין ישראל לחיזבאללה בקיץ 2006 בלבנון ובצפון ישראל. המלחמה נפתחה בשם מבצע שכר הולם עקב חטיפתם של שני חיילי צה"ל אלדד רגב ואהוד גולדווטר. המלחמה נמשכה 34 ימים, מ־12 ביולי עד הפסקת האש ב־14 באוגוסט. המלחמה השפיעה עמוקות גם על העורף הישראלי, שחווה הפגזה ארטילרית כבדה של מאות רקטות מידי יום.

במהלך מלחמת לבנון השנייה לא הופעלו תוכניות לפינוי תושבים משום שחלק מהמתקנים שלפי התוכנית נעדו לקליטת מתפנים נמצאו גם הם באזורים מופגזים, או שהם נתפסו כבר עצמאית על ידי התושבים. בנוסף לכך, הממשלה לא דנה כלל בסוגיה של פינוי אוכלוסייה במהלך המלחמה.

למרות זאת, במהלך המלחמה הייתה עזיבה המונית יזומה של תושבי הצפון או על ידי סיוע של הרשויות המקומיות אשר נעזרו במוסדות וולונטריים, עמותות ותרומות.³

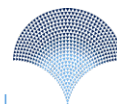
עיריית קריית שמונה: העיר מנתה אז כ־22,000 תושבים, על פי נתוני העירייה, 75% מהתושבים עזבו את העיר בזמן המלחמה. למרות שבעירייה קיים נוהל מוקד תיאום פינוי ומפונים, היא לא הייתה ערוכה לכך בזמן המלחמה, לכן עמותות וארגונים שונים סייעו בפינוי.

עיריית צפת: העיר מנתה אז 30,000 תושבים, לפי נתוני העירייה בסוף המלחמה נותרו בעיר כ־7,000 תושבים. 3,000 תושבים פונו על ידי העירייה והחברה למרכזים קהילתיים לפרק זמן ארוך, וכ־10,000 תושבים פונו לפרק זמן קצר של יום עד שלושה.

1. <https://www.gov.il/he/Departments/Guides/rule-pessach>

2. <https://www.mod.gov.il/Departments/Pages/rahel.aspx>

3. https://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Report_334/693940e7-d06b-4ddf-9772-020b2354ea7f/part18.pdf

המועצה המקומית שלומי: המועצה מנתה אז כ־6,000 תושבים ולפי הערכת המועצה כמחציתם פונו במהלך המלחמה, גם כאן, ארגונים ותורמים פרטיים סייעו בפינוי.

המועצה המקומית חצור הגלילית: המועצה מנתה אז כ־5,300 תושבים, לפי נתוני המועצה כ־3,000 תושבים פונו לפרק זמן קצר על ידה.

המועצה המקומית חורפיש: המועצה מנתה כ־5,400 תושבים אז, וכ־1,500 תושבים פונו לבית מלון על ידי המועצה. כבר אז ראו כיצד התארגנויות אזרחיות ומקומיות מפצות על היעדרה של הממשלה עבור חלק מהתושבים, כאשר 71 רשויות מקומיות ממרכז הארץ ומדרומה אימצו 68 רשויות מקומיות מאזורי הצפון. אף גוף לא הנחה את העיריות כיצד לפעול והן סיועו כפי שראו לנכון, כך למשל:

עיריית תל אביב: אפשרה לתושבי הצפון לבקר בפארקים, בבריכות ובחופי העיר ללא תשלום, סייעה באירוח משפחות ומימנה עבור משפחות מקריית שמונה 60 חדרי אירוח בכמה בתי מלון בעיר למשך 4 ימים. על פי העירייה עלות פעולות האירוח הסתכמה בכ־1.3 מיליון ש"ח (200,000 ש"ח מתקציבה השוטף והיתר מומן על ידי קרן תל אביב).

עיריית הרצליה: הרצליה אירחה את תושבי עכו, קבוצות נוער מטבריה ומיסוד המעלה. הילדים שפוננו התקבלנו בקייטנות העירוניות. הוסב בית ספר לאכסניה עבור 100 תושבים מעכו. סיכום הוצאות האירוח הסתכמו בכ־345,000 ש"ח.

עיריית רמת השרון: העירייה אפשרה לתושבי הצפון לבקר בכלל מתקניה הקהילתיים ללא תשלום ופעלה לתיאום אירוח משפחות בבתיים של תושבי העיר. עלות הוצאות האירוח הגיע ל־100,000 ש"ח.

ב־18.7.2007, כשנה לאחר סיום הלחימה, פרסם מבקר המדינה דו"ח הסוקר את נושא **פינוי האוכלוסייה בעת מלחמת לבנון השנייה**. זהו הדו"ח המפורט ביותר שנכתב על הנושא. כמו כן, על מנת להבין מהו המצב הנתון כעת ומה היה המצב בשנים האחרונות טרם פרוץ העימות הנוכחי, נעזרנו בעדכון משנת 2020 של דו"ח שפורסם לראשונה בשלהי 2016 – **ההיערכות להגנת העורף מפני איום טילים ורקטות (מיגון פיזי, התרעה ופינוי אוכלוסייה)** שעוסק בצורה יסודית גם בעניין פינוי האוכלוסייה ומהווה את ההתייחסות העדכנית ביותר של מבקר המדינה למצב המוכנות של המדינה בתחום זה.

עיקרי המלצות דו"ח מבקר המדינה אודות פינוי אוכלוסייה בעת מלחמה

- הכנת תוכנית המספקת פתרונות פינוי מידיים לאוכלוסייה הנמצאת באזורי סיכון במצבי חירום, שתוכל לספק מקומות קליטה ככל שידרשו:** בשעה שמוכרז "מצב מיוחד בעורף". הכרזה זו מקנה סמכויות מיוחדות לרשויות השלטון וזכויות נוספות לאזרחים, בעניין פינוי אוכלוסייה, ייקבעו בה הגופים האחראים לפינוי, חלוקת אחריות ותיאום בין הגופים הממלכתיים לבין הרשויות המקומיות.
- שלטון מקומי:** ראוי שבמסגרת היערכותן של **הרשויות המקומיות** לפינוי אוכלוסייה בעת חירום הן יכינו בשיתוף עם משרד הפנים נוהל פינוי המגדיר את תפקידו של כל גורם בתהליך הפינוי, דרך ביצוע הפינוי על ידי הרשות המקומית, לרבות תיעוד סוגי האוכלוסיות המיועדות לפינוי, והכנת מערך ממוחשב לניהול מעקב וקשר עם המתפנים.
- תיאום בין השלטון המקומי לשלטון המרכזי:** ככל שמדובר בפינוי תושבים באזורי סיכון, בעיקר בזמנים בהן לא מופעלות תוכניות הפינוי הממלכתיות, נודעת חשיבות רבה לשיתוף הפעולה בין הרשויות המקומיות לבין הגופים התורמים וההתנדבותיים. התיאום בין גורמים אלה, עשוי להגביר את היעילות והאפקטיביות של פעולות בתחום זה, ולהבטיח הקצאת משאבים למקומות הנזקקים לכך. ראוי כי הרשויות המקומיות יגבשו נוהל עבודה עם הגופים ההתנדבותיים.
- שילוב גופים קיימים נוספים הפועלים במרחב המקומי בפינוי האוכלוסייה במצבי חירום (כגון החברה למתנ"סים).**

עיקרי המלצות מבקר המדינה מהדו"ח המעודכן משנת 2020 בנושא פינוי אוכלוסייה בחירום:

5. **בדיקת היערכות הרשויות המקומיות:** על רח"ל להשלים את עבודת המטה לבדיקת היערכות הרשויות המקומיות כדי להבטיח הספקת תנאי מחיה בסיסיים לאוכלוסייה המפונה בעיתות חירום.
6. **"סל פינוי":** על משרד האוצר, בשיתוף משרד הפנים, לבחון מנגנון עיתי לעדכון התעריף לשיפוי לרשויות המקומיות. הגם שנושא ההסעדה הוסדר בנוהל, ראוי שרח"ל תעדכן את תוכנית "מלון אורחים" כך שתכלול במפורש את הצורך בשיפוי לרשויות המקומיות עבור ההסעדה כחלק מסל השירותים שהן מחויבות לתת למפונים. בהתאם לכך, יש לקבוע גורם מתכלל שיהיה אחראי לפינוי אוכלוסיות מיוחדות – פינוי המחייב היערכות ייחודית וציוד מתאים.
7. **תשלום מקדמות:** משרד מבקר המדינה ממליץ כי משרד הפנים יבחן מול משרד האוצר את הצורך בתשלום מקדמות לרשויות מקומיות שיקלטו אוכלוסייה מפונה ובעדכון תוכנית "מלון אורחים" בהתאם.
8. **מנגנון העברת הכספים לאוכלוסייה המפונה:** על משרד האוצר להסדיר בהקדם האפשרי את המנגנון להעברת הכספים לאוכלוסייה המפונה כפי שנקבע בהחלטת הממשלה, שכן כספים אלה יהיו נחוצים כחלק מההתארגנות והשהייה במקום הקליטה. כמו כן על משרד האוצר לבחון מנגנון לעדכון התעריף שנקבע.
9. **פינוי עצמאי:** על רח"ל לפעול בהקדם לגיבוש תפיסה לאומית לטיפול בתושבים שיתפנו מבתיהם באופן עצמאי, ולתרגם תפיסה זו לתוכנית פעולה. חוסר היערכות לטיפול באוכלוסייה זו משמעותו פגיעה אפשרית במתן שירותים, אפילו בסיסיים, לתושבים שעזבו את בתיהם ואת קהילותיהם בעקבות מלחמה או אירוע חירום אחר.
10. **תוכנית "מלונית":** בהתייחסו לפינוי אוכלוסיות מיישובי עוטף עזה ממליץ המבקר לרח"ל להאיץ ולסיים את גיבוש תוכנית "מלונית" המעודכנת כדי לאפשר פינוי יעיל של תושבים מאזור סכנה. במסגרת גיבוש התוכנית יש לאמוד את עלויותיה ולהביאה לאישור הממשלה כדי לאפשר את ישימותה.
11. **גיבוש תוכנית פינוי וקליטה של תושבי הצפון מבעוד מועד:** על רח"ל, בשיתוף צה"ל, רשות פס"ח ומשרדי הממשלה הרלוונטיים, להשלים בהקדם את גיבושה של תוכנית שלמה לפינוי ולקליטה של תושבי הצפון, בכפוף לצרכים המבצעיים וליכולות המימוש של קליטת האוכלוסייה. בד בבד יש לתת את הדעת לפינוי אוכלוסיות מיוחדות הזקוקות לסיוע. על התוכנית להיות מגובה בהיערכות תקציבית ותפעולית מצד כמה משרדי ממשלה, ויש לעגנה בהחלטת ממשלה, בדומה לתוכנית "מלון אורחים". המבקר הדגיש כי יש לסיים את התכנון לפינוי שדרות וקריית שמונה מבעוד מועד ולא להמתין לשעת הצורך כדי שהביצוע, אם יידרש, יהיה מיטבי.

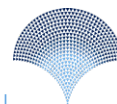
מבצע "צוק איתן" – 2014

מבצע "צוק איתן" חל ב־7.7.14 ונמשך 50 יום. במהלך המבצע נורו לעבר ישראל כ־3,800 טילים ורקטות, מתוכם כ־3,300 לעבר אזורים מיושבים. ב־2012 שנתיים לפני המבצע, קבעה הממשלה בהחלטה מס' 4877 את תוכנית "מלון אורחים" לפינוי מאורגן של התושבים החיים באזורי סיכון ולקליטתם במקומות מוסדרים מראש. גם לאחר מבצע "צוק איתן" תוכנית זו עדיין אינה מיושמת במלואה משום שמשרדים בממשלה וצה"ל לא השלימו את חלקם בתוכנית. במהלך המבצע תושבים רבים מעוטף עזה התפנו מבתיהם באופן עצמאי או על ידי עזרה של המועצות המקומיות ללא תיאום עם כוחות הביטחון.⁴

כחודש וחצי מתחילת הלחימה הממשלה החליטה לממן פינוי ישובים שהם במרחק של עד 7 ק"מ בלבד מגבול הרצועה בתקציב של יותר מ־10 מיליון ש"ח. בפועל, רח"ל – רשות חירום לאומית, החליטה לתת תחילה עדיפות לישובים במרחק 4 ק"מ מהרצועה ולשכנם באכסניות של אגודת אכסניות הנוער בישראל ורק לאחר מכן לדאוג לתושבים שנמצאים במרחק של בין 4-7 ק"מ.⁵

⁴ <https://www.mevaker.gov.il/sites/DigitalLibrary/Documents/2016-Oref-100.pdf>

⁵ <https://www.calcalist.co.il/local/articles/0,7340,L-3639114,00.html>

שלוש שנים מאז מבצע "צוק איתן" בעקבות ביקורות רבות על התנהלות הרשות בזמן המבצע, רח"ל הקימה תכנית לפינוי אוכלוסייה אשר מציגה אילו ישובים מתפנים מול אילו ישובים יקלטו את התושבים בסדר גודל של עד 300,000 מפונים.⁶

פינוי אוכלוסייה במסגרת מבצע "שומר החומות" – 2021

מבצע "שומר חומות" החל ב־10.5.2023 ביום ירושלים ונמשך 11 יום. במהלך המבצע שוגרו רקטות מרצועת עזה אל עבר העורף הישראלי בהיקף של פי 4 ליום לעומת מבצע "צוק איתן" וממלחמת לבנון השנייה. גם הפעם על פי דיווחים שונים בתקשורת, יותר ממחצית התושבים ביישובי העוטף התפנו עצמאית מישובם או על ידי הנהגות היישובים. גם במבצע זה לא הופעלה תוכנית לפינוי הישובים וגם הפעם הממשלה לא דנה בנושא כלל.⁷

הסיוע העיקרי שקיבלו חלק מתושבי העוטף היו שוברים לאירוח באכסניות לכמה ימים ממשרד הביטחון (כאפשרות ל"אזורור"). אך, כאשר השוברים מוצו חלקם התבקשו להתפנות מהאכסניות ונותרו ללא סיוע, על אף שהלחימה עוד התמשכה. בסיום המבצע הרשויות המקומיות בדרום דרשו מרח"ל להקים תכנית חדשה לפינוי התושבים. כחלק מהפקת הלקחים לאחר המבצע משרד הביטחון קבע כי האחריות על פינוי התושבים תהיה על הרשויות המקומיות והעיר שדרות. כאשר כל רשות תקבל תוספת תקציבית מיוחדת עבור ביצוע הפינוי.⁸

⁶ <https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4985621,00.html>

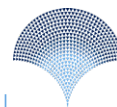
⁷ <https://www.inss.org.il/he/publication/guardian-of-the-walls-israeli-public/>

⁸ <https://www.ynet.co.il/news/article/byk2helro>

מצב נתון (אוקטובר 2023)

החלטות ממשלה שהתקבלו עד ה־24.10.2023 באשר לפינוי אוכלוסייה אזרחית במסגרת מלחמת חרבות ברזל:

תאריך פרסום	מספר	החלטת הממשלה	תיאור
12.10.2023	950	תוכנית פעולה לאומית לביצוע פינוי אוכלוסייה המצויה בסמוך לגבול רצועת עזה וקליטתה – "חרבות ברזל"	פינוי אוכלוסייה המצויה במרחק 0-7 ק"מ מרצועת עזה בהתאם לתוכנית "מרחק בטוח" של פיקוד העורף ומענקים לתושבים מהישובים שהוגדרו והתפנו עצמאית.
15.10.2023	959	ועדת שרים לענייני חברה וכלכלה (קבינט חברתי-כלכלי) – תיקון החלטת ממשלה	פורום המנכ"לים בראשות מנכ"ל משרד רה"מ יהווה הזרוע הביצועית של ועדת השרים לענייני חברה וכלכלה באשר לריכוז הטיפול באוכלוסייה האזרחית המפונה
18.10.2023	975	תוכנית פעולה לאומית לביצוע פינוי אוכלוסייה בגזרת הצפון (0-5 ק"מ מהגבול) וקליטתה – מלחמת 'חרבות הברזל'	פינוי אוכלוסייה המצויה במרחק 0-5 ק"מ מגבול לבנון בהתאם לתוכנית "מרחק בטוח צפון" של פיקוד העורף ולפי תבחינים הקשורים במרחק.
19.10.2023	978	סיוע המדינה לתושבי העיר אשקלון לאור מלחמת 'חרבות הברזל'	מענה של לינה ושירותי הארחה לתושבים מחוסרי מיגון, קשישים וחסרי עורף משפחתי,
19.10.2023	980	הקמת מנהלת לשיקום ולפיתוח חבל 'התקומה' ואוכלוסייתו	להקים מנהלת ייעודית, שתישא באחריות ובכלל הסמכויות הנדרשות לצורך ניהול וביצוע פעולות לשיקום ולחיזוק חבל 'התקומה' ואוכלוסייתו באופן מהיר, בטוח ומיטבי בטווח המידי, הבינוני והארוך. חבל התקומה הוגדר לישובים עד 7 ק"מ מגבול רצועת עזה.
22.10.2023	987	הקצאת תקציבים למנהלת "תקומה" ולסיוע חירום ליישובי עוטף עזה, סיוע לערים אופקים ואשקלון, לרשויות קולטות אוכלוסייה מפונה	הקצאת 100 מיליון ש"ח באופן מיידי ו־900 מיליון ש"ח נוספים באופן הדרגתי עבור סיוע לאוכלוסיות המפונות ושיקום הישובים. כמו כן – להורות למשרד הפנים להקצות סך של 34 מיליון ש"ח לרשויות המקומיות שקלטו מפונים שפנו בהתאם להחלטות הגורמים המוסמכים או מי שהתפנו עצמאית, בהיקפים משמעותיים, בהתאם לתבחינים שיוגדרו על ידי משרד האוצר ומשרד הפנים.

חשוב להבחין בין שתי קבוצות עיקריות שפוננו עד כה – יישובי עוטף עזה המתגוררים עד 4 ק"מ מגבול הרצועה ותושבי הצפון המתגוררים עד 2 ק"מ מגבול לבנון, הזוכים למענה ומעטפת מלאה. לתושבים המתגוררים עד 4-7 ק"מ מגבול הרצועה או 2-5 ק"מ מגבול לבנון, הפעיל משרד הביטחון את תכנית "משב רוח" המוגדרת כ"התרעננות" ועל כן עלולה להוות פתרון קצר מועד בלבד.

כמו כן, על פי משרד האוצר צפוי פיצוי לתושבים מהאזורים המוגדרים אשר התפנו עצמאית שרם הודעת הפינוי – 200 ש"ח ליום למבוגר ועוד 100 ש"ח ליום לילד.

יש לציין כי תוכניות הסיוע מוגבלות כרגע ל-14 או 15 ימים מיום קבלת ההחלטה ובמידה והאיום על העורף ימשך מעבר לכך תצטרך המדינה לעדכן את ההחלטות, מה שבהכרח יידרוש גם הפניית תקציבים נוספים.

הממשלה שרם יזמה פתרון לתושבי רשויות הנמצאות מעבר לקו 7 הק"מ בדרום ו-5 הק"מ בצפון שהתפנו באופן עצמאי בשל חשש לביטחונם. בין הישובים הללו ניתן למצוא את נתיבות, אופקים ומושבים במועצות האזוריות אשכול, שער הנגב וחוף אשקלון, כולם סופגים מטחי טילים באופן אינטנסיבי וחלקם סבלו מחדירות אבדות בנפש וברכוש. בעקבות מחאת תושבים וראשי הרשויות, יזמה הממשלה בימים האחרונים פתרונות ייחודיים עבור אשקלון, מושב מבקיעים ואופקים, אולם יידרש פתרון ובקרום גם ליישובים נוספים.

מינהלת השיקום שהשכילה הממשלה להקים עדיין צועדת את צעדיה הראשונים וכיום הטיפול בפועל בפינוי האוכלוסייה מתחלק בין פיקוד העורף, משרד הפנים, רח"ל, הרשויות המקומיות עצמן, משרד התיירות ועוד.

מסתמן כי המלצת דו"ח מבקר המדינה לרח"ל בשנת 2020 בנוגע להשלמת עבודת המטה להיערכות הרשויות המקומיות – לא יושמה במלואה. בפועל, מרבית הממשק עם הרשויות המקומיות באשר לפינוי האוכלוסייה מתנהל דווקא דרך פיקוד העורף, כאשר ניתן לראות באופן עקבי איך בשנים האחרונות צנח תקציבה וצומצמו סמכויותיה של רח"ל.⁹

⁹ <https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001460323>

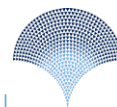
המלצות

שווח קצר

- 1. הרחבת התמיכה למפוני הדרום והצפון גם עבור יישובים הנמצאים 7-20 ק"מ מהגבול**
כאמור, לעת עתה לא הגדירה הממשלה כל סיוע למפוני היישובים המצויים יותר מ-7 ק"מ מהגבול, על אף שלא מעט יישובים כאלה נפגעו בנפש וברכוש וכרגע לא ניתן להם כל מענה ממשלתי.
- 2. הסדרת הפיצוי בדיעבד לתושבים שהתפנו עצמאית**
- 3. שמירה על שלמות הקהילות המפונות**
יש לדאוג שהפטרונות קצרי וארוכי השווח שמעמידה המדינה, יביאו בחשבון את כוחה של הקהילה בהתמודדות עם השראומה וחיזוק החוסן האישי, החברתי והלאומי. כיום לא כל הקהילות מצויות באותם מתקני פינוי. מאלה שכן, עולות עדויות רבות על חשיבות השהייה המשותפת. על רשויות המדינה לוודא כי נושא זה מהווה שיקול מרכזי בכל התוכניות הנוגעות למפונים.
- 4. סמכויות ועצמאות המינהלת לשיקום ופיתוח "חבל התקומה" ואוכלוסייתה**
על מנת לאפשר שיפול מיטבי לאוכלוסיות המפונות, בדגש על אלה הצפויות להיות מפונות לפרק זמן ניכר, יש לוודא כי למינהלת חבל התקומה שהוקמה בהחלטת ממשלה 980 אכן יש את הסמכויות, הגישה (Access) והמשאבים הנדרשים על מנת לבצע את תפקידה.
- 5. השלמת המענה הממשלתי למפונים – חינוך, בריאות ורווחה**
יש לוודא כי המפונים, גם ביישובים שלא נכללו בתוכניות החירום אך לא יכולים לחזור כרגע לביתם, מקבלים מענה הוליסטי בתחומים השונים בכדי להתחיל ולנהל שגרה כלשהי במציאות החדשה. הנחיות כלליות של השרים הממונים אינן מספיקות במציאות המורכבת ויש לשפר את הסנכרון בין עבודת המטה לשטח בכדי לאשר שהמדיניות אכן יוצאת לפועל כהלכה ולהבין את כלל צרכי המפונים. לדוגמה, בהחלטות הממשלה לפינוי תושבי הדרום והצפון הסמוכים לגבולות הוזכר כי על משרד החינוך לגבש מענה עבור קליטת התלמידים המפונים ואף יצאה הנחייה של שר החינוך בנושא, אולם בפועל נראה כי הנושא טרם הוסדר בשטח. כך יש לפעול גם באשר להסדרת מערך תמיכה נפשי, שכיום נשען בעיקר על יוזמות אזרחיות. הסדרת הנושא תחת כנפי הממשלה תאפשר רצף טיפולי ארוך שווה.

שווח ארוך

- 1. חיזוק ובנייה מחודשת של רשות החירום הלאומית (רח"ל)**
על פי הצלבת הנתונים והביקורות שערך המרכז להעצמת האזרח מסתמן כי הרבה מן הבעיות נובעות מהחלשת רח"ל בשנים האחרונות בצורה עקבית וריקונה מסמכויות ומתקציבים. הכאוס השורר בימים האחרונים קשור גם בעובדה שבמקום שיהיה גוף מרכזי המתכלל את דרכי הפעולה בעת משבר ישנם מספר גופים שונים וביניהם פיקוד העורף, רח"ל, גופים אזרחיים, השלטון המקומי ומשרדים ממשלתיים המנסים לתת מענה בנפרד לאותן הבעיות. המלצות מבקר המדינה בנוגע לרח"ל אמנם יושמו על הנייר אך ניכר כי בפועל רח"ל היא גוף חלש וחסר יכולת לבצע ולנהל את המערכה. לכן, המלצת המרכז להעצמת האזרח היא להחזיר לרח"ל סמכויות ותקציבים ולהכין אותה למצב החירום הבא כגוף המנהל והמתכלל את המערכה, כשהוא נעזר בגופים כמו פיקוד העורף ועומד בקשר ישיר עם הרשויות המקומיות ויוזמות אזרחיות.

2. מוכנות לחירום במשרד האוצר

בהמשך להמלצות מבקר המדינה בעבר ולארגונים הייחודיים שהביאה עימה מלחמת "חרבות ברזל", על משרד האוצר להכין מראש תקציב לשעת חירום שיישען על תקציבים שיקוצצו או יועברו ישירות לטובת פיצוי, שיקום ופינוי אוכלוסיות בעת עימות. על משרד האוצר להכין מראש רשימה או מקור של תקציבים שבעת הצורך יוסטו לטובת מצב החירום באופן מיידי וללא צורך בעבודת מטה ארוכת מועד.

3. אסטרטגיית פינוי עתידית

עדכון התוכניות האסטרטגיות של רח"ל לפינוי אוכלוסייה אזרחית בהתאם להיקפים והנסיבות שהביאה עימה מלחמת חרבות ברזל.

